

PhS BAKK ISTVÁN – Phs BAKK ERZSÉBET

II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem történelmi háttere

„Istennel a hazáért és a szabadságért! : Cum Deo pro Patria et Libertate!”

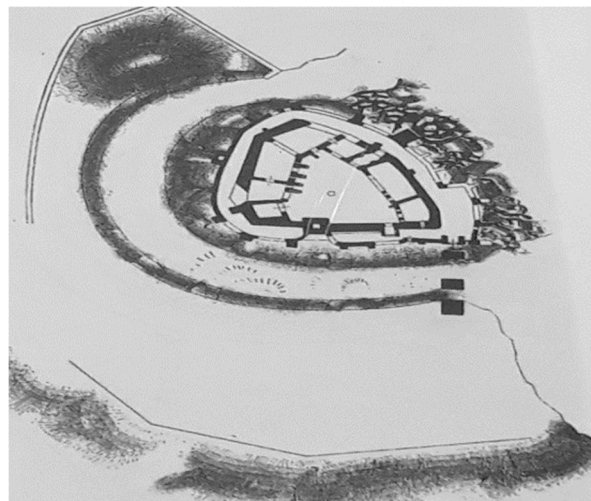

II. Rákóczi Ferenc (1676-1735) fejedelem (Mányoki Ádám (1673-1757) festményén (1712). (Forrás: A Magyar Nemzeti Galéria.)

A Bakk család is részt vett a Rákóczi-féle szabadságharcban, ezért fontosnak tartom, hogy a családom történelmi előzményeit is megismerjék. A világi méltóságok: 1270: Bak (Bac) ugoctsi comes (ispán). 1270-1290: Petrus dictus Bak (Bok) baranyai comes (ispán). 1342-1395: Bak Mihály és Bak Benedek Horváthy Pál zágrábi püspök bárói ligájának tagjai.¹¹ 1439-1479: Paznadi Bak Ferenc Hunyad vár várnagya és Hunyad megyei vice comes. 1409-1479: Keszi Bak Balázs deák Várpalota várnagya, Solymos

vár várnagya, majd Munkácsi vár várnagya és Bereg megyei comes.

1503-1508: Joannes Bak de Veteri-Buda **notarius** nevéhez kapcsolódik az a registrum vezetés a kancelláriában, mely szerint fontos, hogy tisztán és teljes formában maradjanak meg a megirt oklevélszövegek. Ennek egyedüli célja az utókor számára való megőrzés volt.¹²

A Solymosi vár. (Saját felvétel.)

IV. Béla király arra kötelezte a városokat, hogy meghatározott számú lovagot állítsanak

¹¹ szentkatolnai Bakk Endre: Bak és Jancsó család története, Budapest, 1883. p. 15.

¹² Aradi Éva – Bakk István – Gyárfás Ágnes: Múlt és jelen. A pateszi pecséthengerektől a Kárpát-medencei szkítákon át az

indoszkítáig, Bakk Endre Kanonok Alapítvány, 2018. 171-172, 185, 187, 190, 210. Megjegyzés: Joannes Bak de Veteri-Buda munkásságáról önálló tanulmányban emlékezünk meg.

ki háború esetén. Ebben az időszakban **Bak** az ugoicsai és erdődi ispán megépítette Nagyszőlős **feketehegyén az Ugoicsai várat**. 1262-ben a település királyi városi rangot kapott és számos privilégiummal is rendelkezett. A Bakk család tagjai a Szentkorona védelméért fellázadtak és 1383-ban Anjou Mária királynő (1382-1385) ellen fordultak, mert női fejre nem kerülhet a Szentkorona. Zsigmond király ezt megértette és megbocsájtott a Bakk családnak és visszakarta a birtokait 1387-ben.¹³ Az Ugoicsai vár és környezete Zsigmond király tulajdonában maradt és 1399-ben Nagyszőlöst és környékét Perényi Pál Zemplén-megyei ispánnak adományozta. Ugoicsa vár a XV. században a ferences rendi szerzetesek tulajdonába került. A vár a Fekete-hegyen a Tisza jobb partja mentén futó utat és a réveket felügyelte. Perényi Ferenc áttért a protestáns hitre és 1544-ben elvette a szerzetesektől az Ugoicsai várat és lovagvárként megerősítette. I. Ferdinánd királlyal szembefordult 1566-ban és János Zsigmond erdélyi fejedelem oldalára állt. A király 1557-ben elfoglalta a várat és egy év múlva pedig lerombolta. **Perényi György** 1590 (1632) báróságot kapott.

Nagyszőlős lakossága 1703-1711 között aktív résztvevője a II. Rákóczi Ferenc felszabadító háborújának. A csatlakozást azzal kezdték, hogy 1703 júliusában elűzték a városból az osztrák hatóságokat és végig hűek maradtak a nagyfejedelemhez. 1717-ben a krími tatárok törtek be a városba, amelyet a földdel tettek egyenlővé.

Több adománya volt a családomnak a magyar nemzet javára, épülésére: pl. 1471-1493: Keszi Bak Balázs deák, kalodvai pálos kolostornak, aradi káptalannak, a csanádi káptalannak, továbbá a csanádi püspöknek összesen 23 helységet adományozott: Szombathely, Babos, Horpataka,

Vote, Keszi, Millenfalva, Sárszó, Mélynádasd, Budafalva, Etre, Part, Szintár, Száldobos, Dobegyház, Miszelec, Uvadry, Jára Tövisgyház, Mahus, Szent-Miklós, Telkes, Hodos, Teés etc.

Történelmi előzmények:

A történelmünk során a jog összességét a Szentkorona dokumentálja. Ez a Szentkorona isteni eredetéből fakad. Egyben adja azt is, hogy minden teremtett ember egyenlő és azonos. A magyar nemzet az Isten jelenlétében, az Úr szolgálatában harcol, mert tudja, hogy az isteni érték minden emberben azonos. A Habsburg és Hasburg-Lotharingiai uralkodás torzult hatalmi struktúrája volt, amely az ellenállási jogot megszüntette és az első világháború felelősségét pedig áthárította a magyar nemzetre. Ezzel megerősítette a mai európai, azaz a 21. századi állapotot az Egyesült Európában, aminek a lényege az, hogy a törvénysértést jogerőre lehet emelni.

Hiába mutatott Erdély példát a történelmi múltjával Európának, holott európaiságával megelőzte a többi nemzetet. A fejedelemség időszakában fejlődik és erősödik, a XVI. században és a fejedelemség idejére esik virágkora és még a XVIII. században is elevenen ható erő jelent az ottani népeknek. A Habsburgok által történt Erdély egyesítése Magyarországgal, ez további törvénysértések jogerőre emelését teremtette meg.

Az átalakított hatalmi szerkezetben az új főnemeselek többsége német és osztrák eredetű volt. Ezt láthatjuk a kezdetektől.

Az **1444. ápr. 18-án** a rendi korszakhoz tartozó országgyűlésen résztvevő **212 országnagyok** közül **8 család**, akik 1526-1711 között a Habsburg uralkodás időszakában bárói,

¹³ Megjegyzés: A Szentkorona törvényének értelmében nincs nőági örökösödés.; „...Zsigmond király Visegrádon 1387-ben költ levelében nekik megkegyelmezett és birtokaikat visszaadá.”; Bakk István: Miért apostoli királyság

Magyarország? In: Ősi gyökér 2013. 3. szám, 24-44. p. 40. szentkatolnai Bakk Endre: Bak és Jancsó család története, Budapest, 1883. p. 15.

grófi illetve hercegi címet kapott. Ezen családok közül 8 család van jelen II. Rákóczi Ferenc időszakában: **primor Bakk, gróf Forgách, gróf Rhédei, gróf Széchényi, báró Pongrácz, báró Perényi, báró Bánffy, báró Gyulai**. Abban az időben azon személyek voltak idesorolhatók, akiknek elsősorban birtokaik nagysága folytán vagy hivataluknál fogva volt meg a politikai súlyuk. A két csoport, az országnagyok és előkelők, akik bárói hivatalt viseltek vagy olyan nagy vagyonú főúri dinasztiaiknak voltak a tagjai, akiket a politika irányításánál nem lehetett mellőzni.

Magyarországon a Habsburgok másképpen alakították ki az új vezető családokat, mégpedig úgy, hogy a felemelkedés a főnemességbe újra csak az uralkodó adományával volt lehetséges. 1921. november 6-án az európai akarattal is megegyezően az akkori magyar kormány gróf Bethlen István miniszter elnöksége alatt a parlament a Hasburg-Lotaringiai családot trón-fosztotta. Ekkor a magyarországi főnemesség - akik báró, gróf, örgróf és hercegi ranggal rendelkeztek - létszámuk **438** és ennek a harmada **a magyar 141** családdal. II. Rákóczi Ferenc időszakában, azaz 1526-1711 között, mindösszesen **34** család kapott főnemességet. A székely primor családok ebben az időszakban **1045-en** vannak.

INDEX TITULORUM

Tertiæ Partis.

<i>IV. De Scythiis Transylvanis, quos Siculos vocitamus.</i> pag. 491.	4. Az Erdélyi Scythiaijákról, melyeket Székelyeknek hívunk. pag. 491.
<i>V. Quid sit homagium, & quot modis intelligitur.</i> pag. 493.	5. Mi legyen az Homagium, azaz Díj, és hány-képpen érsekk. pag. 493.
<i>VI. Qualiter causa de sedibus iudicialibus Comitum Pavochnianum, in curiam Regiam transferantur: & de Procuratorum in eisdem sedibus revocatione.</i> 495.	6. Király udvarában miképpen becsáfák kérdőre az Vár. megye fehérből az pösti. feket, és ugyan azon fehérből való Procurátor meg-hivafól. pag. 495. 595 3

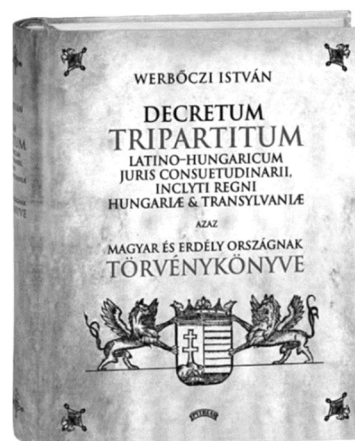
Werböczy István Hármaskönyvének lőcsei kiadványa, 1637.

Az országnagyokat a mohácsi vész után a Habsburgok a nemességbe kényszerítették. Kivételek Erdély, ahol a rendiségi fejlődés az Európai folyamatoknak megfelelően fejeződött be. A Habsburgoknak, mint magyar királyoknak csak egy lehetőségük maradt, hogy

törvénytelenül kizárják a felsőházból a Mohács vész előtti főrendeket és a székely primorokat.

I. János 1526-1540: Az 1505. október 13.-i országgyűlés határozata az, hogy a jövőben a rendek kizárólag magyar családból választanak királyt. Szapolyai János (1526-1540) megválasztása a magyar alkotmányosság jegyében az összes rendek jelenlétében történt 1526. október 14-én a Tokaji országgyűlésen. Szapolyai megkoronázása I. János néven 1526. november 11-én Székesfehérvárott volt és Erdélyben Werböczy István (1483-1541) a főkancellárja lesz Szapolyainak 1538-ban.

Ekkor a magyar királyság törvénygyűjteményét, a Tripartitumot, Hármaskönyvet itt helyezi hatályba, amely a Szentkorona jogrendszerébe be is épült. Ezek után nemcsak a királyságnak, hanem az erdélyi fejedelemségnek is (1526-1690), a három nemzet uniójának törvénykönyvévé válik. Ezzel Erdély önálló állammá lesz, mely alapja a három nemzet szövetségének.

Werböczy István: Decretum Tripartitum, azaz Magyar és Erdély országnak törvénykönyve.

A székely nemzethez tartozó primorok egyes tagjai olyan nagybirtokkal rendelkeztek, ahol a király, illetve a korona nem volt örökös. Európában is kezd elkülönülni a primorokhoz hasonló réteg a királyi adományozottakétól. A velencei hercegi szintű nobilesek elzárkóztak a szárazföldi királyok cím adományaitól. A spanyol grandok (nobleza) után következtek a hercegek. Angliában az ős lordok

fölötte álltak az adományozott lordoknak. Az európai ős főnemes réteg a legújabb korig megtartotta e kiváltságos helyzetét. Magyarországon másképpen alakították, az Erdély nélküli Habsburgok általi országban az ősi réteget a mohácsi vész után a nemességbe kényszerítették. A felemelkedés a főnemességbe újra csak az uralkodó adományával volt lehetséges. I. János 1535-ben a **primor Bakk** családokat részesítette rangemelésbe és címer adományba. A magyar történelemben János király a székelyek közül elsőnek hatolykai Bak Györgynek és Lászlónak, mint székely főneméseknek címerrel ellátott magyar nemességet adományoz, amellyel elsőnek a három nemzet uniójában két nemzetet egy család képvisel az országgyűlésen.

Báthory István (1479. október 13-án, Kenyérmezőn ütközött meg.) szarkofágjának a fedele. Teljes harci díszben ábrázolva. Zászlaján IHS : Jézus az emberek megváltója olvasható.¹⁴ (Forrás: Nyírbátor: Református templom és harangtorony (2009) www.karpat-medence.hu)

I. Ferdinánd 1526-1564: **gróf Serényi** 1556, **báró Révay** 1556. Szapolyai János¹⁵ Szapolyai-ház 1526-1540, János (Zsigmond) Szapolyai-ház 1542–1571.

Miksa 1564-1576: Miksa az alábbi családokat részesítette rangemelésbe: **gróf Erdődy** 1566, **báró Balassa** 1568.

János (Zsigmond) Szapolyai-ház 1542–1571,

Báthori István erdélyi fejedelem 1571-1586.

Rudolf 1576-1608: Rudolf az alábbi családokat részesítette rangemelésbe: **báró Wesselényi** 1582, **báró Rákóczi** Zsigmond 1588. a fejedelmi ház megalapítója.

Báthori István erdélyi fejedelem 1571-1586.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem 1588-1597, 1598-1599, 1601-1602.

Báthori András erdélyi fejedelem 1599.

Székely Mózes erdélyi fejedelem 1603.

Bocskai István erdélyi fejedelem 1605-1606.

Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem 1607-1608.

II. Mátyás 1608-1619: **báró Pongrácz** 1444, 1608.

Báthori Gábor erdélyi fejedelem 1608-1613.

II. Ferdinánd 1619-1637: Az uralkodó 1619-ben arról döntött a magyarok kiirtása mellett, hogy a magyarok régi szabadságjogait erőszakosan meg kell semmisíteni. Az 1606-os bécsi békében megkapott hét felső-magyarországi vármegye Erdélyhez való tartozása megerősítést nyert Bethlen Gábor és II. Ferdinánd béketárgyalásán, továbbá az 1608. évi magyar rendi jogokat és protestáns vallásgyakorlást biztosító törvényeket is megerősítették. II. Ferdinánd Erdélyt szuverén államnak ismerte el. II. Ferdinánd az alábbi családokat részesítette rangemelésbe: **gróf Pálffy-Daun** 1625, **gróf Nádasdy** 1625, **gróf Batthyány** 1630, **gróf Nyáry** 1632, **báró Barkóczy** 1631, **báró Majthényi** 1631, **báró Perényi**, 1444, 1632, **gróf Rákóczi Pál** országbíró 1636;

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem 1613-1629;

Brandenburgi Katalin erdélyi fejedelem nő 1629-1630;

Bethlen István erdélyi fejedelem 1630;

¹⁴ A kenyérmezei csata előtt Báthori így imádkozott: „Istenem, ha ezt a csatát megnyerhetném, akkor két templomot építek Neked Bátorban.” Bátorban magyar serege élén Gyulafehérvár mellett Kenyérmezőn egy nagy

török fosztogató sereggel ütközött meg és megnyerte a nagy csatát és megépítette a két templomot Nyírbátorban.

¹⁵ I. János magyar király.

I. Rákóczi György erdélyi fejedelem 1630-1648.

(III. Ferdinánd 1637-1657) III. Ferdinánd az alábbi családokat részesítette rangemelésbe: **gróf Csáky** 1639, **gróf Forgách** 1444, 1647, **gróf Serényi** 1656.

I. Rákóczi György erdélyi fejedelem 1630-1648;

II. Rákóczi György erdélyi fejedelem 1648-1656;

(IV. Ferdinánd 1647-1654);

Barcsai Ákos erdélyi fejedelem 1658-1660.

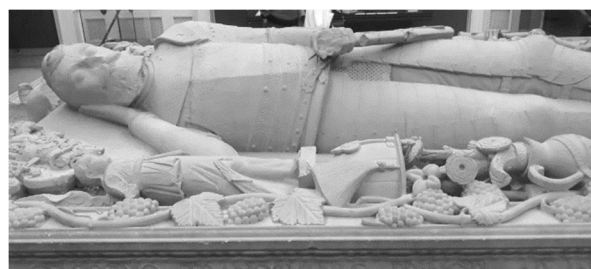
(I. Lipót 1657-1705) a magyar rendi alkotmányt felfüggesztette, az 1687. évi országgyűlésen a magyar rendek lemondanak a szabad királyválasztás jogáról. Ehhez kellett az ellenállási jog megszüntetése, „*jus resistendi*” ez az 1222-es évi Aranybulla 31. cikkelyének 2 §-a, amely egyébként a király eskü szövegében is szerepelt, ezt az 1687. évi 4. tc. eltörölte. Az erdélyi fejedelemségre vonatkozóan pedig 1691-ben íratott, a Diploma Leopoldiumnak 3. pontjában történik mindez. Ezzel elindul a nemzeti ellenállás véres időszaka. A nemzet ellenállási jogát megszüntették azért, hogy egy diktatórikus monarchiát tudjon bevezetni az Habsburg uralkodó. I. Lipót az alábbi családokat részesítette rangemelésbe: **herceg Eszterházy** 1687, **gróf Rhédei** 1444, 1659, **gróf Zichy** 1679, **gróf Zay** 1679, **gróf Teleki** 1685, **gróf Bethlen** 1696, **gróf Széchenyi** 1444, 1697, **gróf Kálnoky** székely 1506, 1697, **gróf Lázár** székely 1506, 1702, **báró Bánffy** 1444, 1674, **báró Ghillány** 1688, **báró Mikes** székely 1614, 1693, **báró Apor** székely 1506, 1693, **báró Kemény** 1698, **báró Jósika** 1698.

I. Rákóczi Ferenc választott erdélyi fejedelem a birodalmi hercegi cím mellett 1664. szeptember 14-én örökös magyar grófságot és 1666. július 30-án a Sáros vármegyei örökös főispánságot kapta.

Rhédey Ferenc erdélyi fejedelem 1657-1658;

II. Rákóczi György erdélyi fejedelem 1658-1659;

Kemény János erdélyi fejedelem 1661-1662;

Apafi síremlék. Apafi Mihály édesapja Apafi György a Nemzeti Múzeum korajkori kiállítótermében. (Forrás: Saját felvétel.)

I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem 1661-1690.

I. József 1705-1711: I. József az alábbi családokat részesítette rangemelésbe: **gróf Szirmay** 1707, **báró Edelsheim-Gyulai** 1444, 1706.

1705-ös II. Rákóczi Ferenc által veretett aranyforint

Felsővadászi **II. Rákóczi Ferenc** 1676-ban született Zemplén megyei Borsiban, – 1735-ben meghal a törökországi Rodostóban. Édesapja I. Rákóczi Ferenc, édesanyja Zrínyi Ilona. Édesapja nem sokkal születése után meghalt, és a végrendelet szerint I. Lipót király gyámsága alá került, de anyjának Zrínyi Ilonának sikerült elérnie, hogy gyermekeit ő nevelhesse.

II. Rákóczi Ferenc bölcsoje. (Az Erdélyi Nemzeti Múzeumban. In: Márki Sándor könyvéből: „II. Rákóczi Ferenc bölcsoje. Az Erdélyi Nemz. Múzeum Régiségtárában őrzött bölcsoőröl dr. Pósa Béla igazgató úr szíves engedélyével a Régiségtár phot. müintézete készített számunkra új felvételt.”)

Gróf Thököly Imre (1657-1705) felesége lett (1682), így nagyrészt a család munkácsi várában töltötte gyermekkorát. II. Rákóczi Ferenc (1676-1735) 1694-ben feleségül vette Sarolta Amália hesseni¹⁶ hercegnőt. Magyar főnemes és birodalmi herceg (*Reichsfürst*). Rákóczi Ferenc Sáros megyei főispán, ahol Rákóczinak nagy családi birtoka van. 1703. június 16-án indult el az irányításával a szabadságharc, melyben a teljes állami függetlenséget kívánta visszaszerezni a Habsburg birodalomtól. II. Rákóczi Ferenc katolikusként a protestánsok vallásszabadságáért is harcolt. A kurucok rögtön megpróbálták mozgalmuk élére állítani, ezt 1699-ben még elutasította. A következő évben viszont már leveleket írt XIV. Lajos francia királynak segítséget kérve egy tervezett felkeléshez.

Üzeneteit a bizalmasa elárulta és továbbította a bécsi udvarba, ezért Rákóczit nagysárosi kastélyában elfogták, Bécsújhelyre szállították kivégzésre. Az ellenállási törvényről és a szabad királyválasztásról lemondott az or-

szággyűlés. Ezzel hatályossá vált a felségárulás. A felesége és sógora segítségével sikerült megszöknie, Lengyelországba menekült, ahol Bercsényi Miklóshoz csatlakozva újra felvette a kapcsolatot a francia udvarral, és várta a szabadságharc elindításához a legalkalmasabb időpontot. 1704-ben Gyulafehérvárott a rendek erdélyi fejedelemmé választották, és így ő volt az utolsó, aki betöltötte ezt a tisztséget. 1705-ben a szécsényi országgyűlésen nem tudták királlyá koronázni, mert korábban az 1687. évi országgyűlésen a magyar rendek lemondanak a szabad királyválasztás jogáról, ezért Erdély és Magyarország fejedelme, dinasztikus fejedelem a hercegi (latinul: *dux*) uralkodói címet és (latinul: *princeps*) fejedelem címet kapta. Személyi adottságai és a család erdélyi múltja is támogatta, hogy Erdély és Magyarország fejedelmévé legyen. A spanyol örökösödési háború (1700-1714) során a Habsburgok nehéz helyzetbe kerülve a csapataik nagy részét elvonták Magyarországról. Rákóczi ekkor elfogadta Esze Tamás és a szerveződő kuruc csapatainak kérését, hogy a Munkács környékén lévő mozgalomnak álljon az élére. A sikereket a kurucok akkor aratták, amikor a császári udvar válságos helyzetben volt. 1703-ban elérték a Duna vonalát és elfoglalták a Dunántúl nagy részét is. Hamarosan Bécs környékén zajlott a szabadságharc.

A következő évben 1704-ben azonban Höchstädtnél az angol-osztrák csapatok nagy győzelmet arattak a francia seregek felett, és ez kihatott a kuruc felkelésre is. Lipót az átállt családokkal és az országgyűléssel biztosította az uralkodásának legitimitációját. A Habsburgok a magyar királyságban, már 180 éve jelen vannak, a hadi sikereik és a diplomáciai kapcsolataik a magyarországi erejüket stabilizálta, a volt országnagyok birtoka királyi fennhatóság alá került.

Ezen körülmények lassan elindítják a visszaszorulásukat, amit jó ideig lepleztek a

¹⁶ Hessen-rheinfelsi Sarolta Amália.

helyi sikerek, mint Rákóczi fejedelemmé választása 1705-ben és a Habsburgok ónodi trónfosztása 1707-ben, az 1708-as trencsényi vereség után pedig az utolsó győzelmi esély is elmúlt. A fejedelem nem járt sikerrel a diplomáciai útján sem. Nem kapott támogatást a franciáktól, a poroszoktól és az oroszoktól sem. Az ország a háború terhei alatt elszegényedett, 1710-ben pestisjárvány tört ki, a harcok megritkultak. A következő évben Rákóczi Lengyelországba utazott, hogy végre támogatást szerezzen a cártól a tárgyalásokkal.

II. Rákóczi Ferenc a magyar nemzet jogai helyreállításáért fogott fegyvert. A székelyek közül primor **Bakk Kelemen**¹⁷ Rákóczi oldalán harcol, megmenti Károlyi Sándor életét is és nem áll át I. Lipót oldalára. Nem követi a székely családok közül a primor Lázár, primor Kálnoky, primor Mikes és primor Apor családokat.

„Rákóczy a nemzet ősi szabadságainak kiküzdésére kelt volt fel; mind az erdélyiek közül többen, de legkivált a székelyek sokan vettek részt az ő harcaiban. A nemesség ugyyszólva mind az ő pártjára állott.”¹⁸ A Bakk család országnyi múltjából hozott zászlós úri vagyon Bethlen Gábor fejedelem harci időszakában elfogyott. A családom II. Ferdinánd ellen 4 éven keresztül harcolt azért, hogy megakadályozásáért, hogy Wallenstein herceg kiirtsa a magyarokat. Így is jelentős erőt képviselt a Bakk család a több mint ezer főt meghaladó primor családdal a Rákóczi szabadságharcban. „A Rákóczy Ferencz-féle mozgalomban részt vett, valamint székelyföldön mindenki, a ki hazáját és a szabadságát szerette...”¹⁹

Gróf Károlyi Sándor festmény. (1669-1743). (Festő: Martin van Meytens (1695-1770) Egykor a festmény Károlyi Mihály tulajdonában volt.) (Forrás: Magyar nemzet története: Az ország belső állapota.)

A köznemes Károlyi Sándor kihasználta a fejedelem diplomáciai távollétét, és megegyezett a fegyverletételi tárgyalásokat folytató gróf Pálffy Miklós császári hadvezérrel, akinek az őse Bethlen Gáborral szemben átállt II. Ferdinánd oldalára, ezért 1525-ben grófi rangot kapott. Rákóczi tudta, hogy a Pálffykh ahhoz az uralkodóhoz tartoztak, akinek hadvezére volt az a Wallenstein herceg, aki az édesanya Zrínyi Ilona családjához tartozó gróf Zrínyi Györggyel kezdte a magyarság kiirtását. I. József folytatta a Lipót által történő főnemesi adományokat az alábbi családoknak: herceg Eszterházy, gróf Rhédei, gróf Zichy, gróf Zay, gróf Teleki, gróf Bethlen, gróf Széchényi, gróf

¹⁷ szentkatolnai Bakk Endre: Bak és Jancsó család története, Budapest, 1883. 62-65, 70, 111. p.

¹⁸ szentkatolnai Bakk Endre: Bak és Jancsó család története, Budapest, 1883. 63-64. lb. 2.

¹⁹ szentkatolnai Bakk Endre: Bak és Jancsó család története, Budapest, 1883. p. 63.

Kálnoky, gróf Lázár, báró Bánffy, báró Ghilány, báró Mikes, báró Apor, báró Kemény, báró Jósika. Tehát I. Józseftől grófi rangot kapott Szirmai és bárói rangot Edelsheim - Gyulai család. Így a császári hadvezér az eladósdott Károlynak cserébe a fegyver letételéért birtok adományt és grófi rangot ígért cserébe. A kurucok Szatmárnál letették a fegyvert. Rákóczi ezt később nem ismerte el, Károlyit árulónak nevezte. III. Károly király (1711-1740) a *nagykárolyi* Károlyi Sándornak 1712-ben grófi rangot adományozott, ugyanekkor kapott grófi rangot a Kornis család is. III. Károly elsőnek rendeli el a nemesség generális vizsgálatát. Az ellenállási jog megszüntetése után 26 évvel be tudta vezetni a Pragmatika Sanctiot is, ami az országos és állami ügyeket is érintő rendelkezés volt, amiben megmásíthatatlan az uralkodó intézkedése.

Az osztrák Habsburg-ágra vonatkozó 1713-as évi házi törvény a trónöröklési jogot kiterjesztette a Habsburg-ház nőágra is. A magyar történelemben a Pragmatika Sanctio a rendi országgyűlés által 1723: 1-3 tc-ben került rögzítésre. A jogi hatályát véglegesen az 1920: 1 tc.-kel megsemmisítették. Mária Terézia a vitás nemességek tisztázására 1774-ben a nemességigazoló perek lefolytatását léptette életbe, mely esetben vagy gyökeres, azaz a nemesség vagy nemesi birtok megszerzőjétől való ízenkénti leszármazás kimutatásával való bizonyítás, vagy a nemeslevél, illetőleg birtokadományozó oklevél előmutatása mellett a nemesség hatvan éves gyakorlatának az

igazolása vált szükségessé.

II. Rákóczi Ferenc fejedelem mellszobra Budaörsön a cikk írójával, Bakk Istvánnal. Szobrászművész Boros Péter. (Forrás: Sajtó felvétel.)

Libertate!

Mária Terézia (1740-1780) később határőröket csinált a szabad székelységből erőszakkal.²⁰ (Madéfalvai vérengzés... Siculicidium²¹, azaz a székelyek ellen elkövetett tömeggyilkosság volt 1764. január 7-én.) 1754-ben Mária Terézia csökkenti az ünnepek számát, a vasárnapon kívül 16 ünnep marad meg.²² A Helytartótanács tevékenységét szabályozza, elfoglalják főleg a felvidéki arany bányákat, majd kimerítik azokat. Grassalkovicsal (fizetett fejkvóta rendszer) idegenek tömegeit telepítette be, főleg a szomszédos or-

²⁰ A székely határőrség megszervezését Mária Terézia rendelte el 1762-ben. „A kimondott célok: a keleti határok védelme a betörésektől, a csempészet elfojtása és a pestis behurcolásának megakadályozása. A ki nem mondott cél: a székely katonaság bevetése a birodalom nyugati háborúiban. A határőrség szervezése a székelyek tiltakozása miatt akadozott: a külföldi szolgálatot, a német vezényletet és azt sérelmezték, hogy katonai szolgálatuk fejében nem nyerhették vissza régi szabadságaikat.” → Domita Siculorum superbia hic jacet : Itt fekszik a székelyek megtört büszkesége.

²¹ *SICVLICIDIUM* : a székelyek öldöklése: a Siculicidium latin szavak a sculus : székely → siculi : székelyek és a

cidium : öldöklés összeolvasztásából jött létre, de visszafelé olvasva kronosztikont az S-betű nélkül jelenti egyben 1764-es, számot ez olvasható ki. Megjegyzés: „három nembeli *székelyek*” (trium generum *Siculi*).; Az emlékmű az 1764. január 7-én, császári katonaság által védtelenül lekaszabolt Csík és Háromszék több száz székely vértanúnak állít emléket. 1891-ben Orbán Gyula indítványára emlékbizottság alakult, mely általános gyűjtést szervezett az emlékoszlop elkészítésére. A tragikus esemény részletes leírását Nyíró József adta a Madéfalvi veszedelem című művében.

²² Bertényi Iván [et al.]: Királyok könyve, 5. kiad., Budapest: Offica Nova, 1995. p. 171.

szágok Magyarország határvonalának szomszédságában. Ennek következménye az 1913-as néprajzi térképek elkészíthetősége, újra rajzolása. II. József (1780-1790) nevéhez 1786. február 7-én az ősi magyar Pálos rend megszüntetése, a rend teljes vagyonának elkobzása fűződik valamint 1786. július 30-án a székely székek felszámolása, továbbá a vármegye rendszer kialakítása Erdélyben.

Pro Patria!

Már a szabadságharc kezdetén a magyar nemzet számára azért írt olyan imádságot, hogy azt ő utána mindenki elmondhassa a házáért felekezeti különbség nélkül: „*Megérdemeltük, uram – szolt a vitézlő magyar nép számára írt imádságban, – hogy a mi nemzetünk dicsősége idegenekre szálljon és a mi fiaink idegen nemzetek igája alá vettessenek. Méltók vagyunk, hogy eltöröltetett magvunkkal veszszén el a mi nemzetünk neve, mert tetőled: istenünktől, királyunktól és urunktól eltávoztunk. Mindazáltal, oh kegyelmes urunk, tekintsd meg e nyomorúságunknak tengerében síránkozó népedet... És mivel hogy elménket szabadulásunknak igyekezetére méltóztattál megmozdítani: cselekedeteinket igazgassad, karjainkat erősítsed, fegyvereinket élesítsed, hogy akarodat teljes erővel követhessük. Adj, uram, azoknak, a kiket vezéreinkké akar-*

tál tenni, rendelésökben bölcsességet, az ellenkező dolgokban erősséget, a szerencsés állapotban tartózkodást, a hadakozásban bátorságot, az álomban vigyázatot, hogy a te akaratod útján járjanak. Környékezd meg, Uram-Isten, táborainkat és azokat a te irgalmasságodnak palástjával körülvevén, a mi ellenségeinknek leleselkedésétől, oltalmazd; kergesd el strázsálóinknak álmait, hogy készületlen ne találtassunk. Legyen a te angyalod őrizőnk és kalaúzunk a harcolásban, ki az ágyúknak és puskáknak golyóbisait elszéleszsze...

Engedd meg, édes urunk és kegyelmes atyánk, hogy visszafogadván kebeledbe népedet: a te parancsolataidnak útjaitól el ne tévelyedjünk, hanem a te igazságodat megőrizvén, csendességben és békességben a mi útaink igazgattassanak.”²³

„Kolozsvárt 1676-ban Tolnai Mihály Szent Had²⁴ címmel egész kis könyvet írt össze szentírási idézetekből, hogy a kurucokat, katonákat bátorságra, vitézségre lelkesítse. Pro Deo et libertate, az Istenért és szabadságért másfél századon át Bocskay, Bethlen, Thököly, a Rákócziak alatt hányszor ömlött a magyarság vére, hogy annak árán váltsa meg hazájának, lelkiismeretének szabadságát. A XVIII. század uralkodói nem keresték ezt a tanácsolást. Hitében egyesíteni, igazi Máriaor-

²³ Közli Thaly a Rákóczi-tárban, I., XXIII-XXIV. Márki Sándor az Erdélyi Múzeum 10491. sz. egykorú kiadását is használta.

²⁴ “Éber figyelemmel kísérnek mindent, és célzataikat gondosan titkolják el. Jól megválogatják, mit mikor kell cselekedni, ’s azon vannak, hogy nem annyira rendszeres ütközetek, mint véletlen megtámadások, az eleség’ elkobzása ’s többféle hadi cselek által erőt vehessenek az ellenségen. Fegyverzetük kard, mellvas, ív és gerely; a’ szükséghez képest hol az egyik hol a’ másik fegyverfajjal élnek, de midőn üzöbe vétetnek az ellenség által, kivált az ívet kezelik nagy ügyességgel. ’S nemcsak ők magok öltének mellvasat, hanem a’ főbbek’ paripáinak előrészt is vas, vagy erős bőr fedi. Első ifjúságuktól fogva lovagláshoz szokván, seregök csak lovasságból áll, ’s hadi gyakorlataik kivált arra irányozvák, hogy sebesvágatva is bizton vehessék hasznát az ívnek. A’ csatára éjnek idején szoktak készülni, ’s csatarendjük különbözik a’ görögtől, mert a’ sereget nem osztják

háromfelé, hanem kisebb, egymást csekély távolságra követő, különkülön mintegy ezer lovasból álló dandárookra, miáltal a’ szerfelett széles homlokzat’ veszélyeinek kikerülésével, tömött és szilárd, ’s a’ szükséghez képest mély csatarendet eszközölnek. A’ csatarendbe állított seregen kívül van még külön tartalékseregök, melylyel, szintén a’ szükséghez képest, ingerük az ellenséget, lest hánynak neki, vagy saját soraikat támogatják. A’ tábori felszereléshez tartozó tárgyakat jobb vagy bal szárnyuk megett némi távolságban csekély őrizetre bízzák. Lesbenállás vagy túlszárnyallás által körülkeríteni az ellenséget, futamodást színlelve magok után iramtatni, ’s megfordulván rögtön, annak sorait felbontani, kedvencz viadalmodoruk...” In: Leonis imperatoris Tacticorum c. 18. Meursius’ munkáinak Lami által kezelt kiadásában, Flórencz, 1741 - 63. 40-79 számok alatt; ’s kéziratok’ nyomán javítva Kollár A. F. Historiae jurisque publici regni Hungariae amoenitates. Vindobonae, 1783. első füzetében. In: Szalay László: Magyarország’ történet I. köt., Lipcse, 1852. p. 6.

szággá nem akarták tenni, de egyúttal tartománnyá süllyeszteni a hazát; anyagi életét osztrák, szellemi életét latin szellemben fejlesztették, holott a mi népünk hitben, politikában, tudományban, irodalomban, közgazdaságban magyar akart és – hála Istennek – tudott is maradni.”

A magyarság szemében II. Rákóczi Ferenc fejedelem ma is tiszta lelkű és becsületes és igaz keresztényi vezetőként él tovább, mivel a szatmári békekötés után a felkínált közkegyelmet nem volt hajlandó elfogadni, és végig kitartott a magyar függetlenség ügye mellett. A szabadságharc bukása ellenére is megakadályozta az ország beolvadását a Habsburg Birodalomba, és a rendi alkotmány, ha látszólagosan is, de fennmaradt.

II. Rákóczi Ferenc névalírása. II. Rákóczi Ferenc névalírása a marosvásárhelyi Teleki-levéltárban lévő «Recrudescent» latin példánya alatt. Olv. F. Rakoci m. p (Márki Sándor könyvéből.)

Habsburg-Lotaringiai I. Ferenc József²⁵ (1830-1916) az öröklési rend és a magyar közjog megsértésével került trónra.

²⁵ Szent István trónján pedig a király ült, I. Ferenc József, akiről a nemzet magában a törvénykönyvben ismerte el, hogy „dicsséges uralkodása alatt az ország alkotmányos szabadsága és zavartalan fejlődése biztosítva van.” In: Márki Sándor: A magyar középkor p. 137.

²⁶ „S ekkor történt, hogy atyja Álmos, ’s Előd, Kund, Und, Tas, Huba és Tuhutum, a’ nép’ hét ágának főnökei, következő pontokban vetették alapját a’ nemzet’ alkotmányának:

I. Mind nekik mind maradékaiknak mindenkor Álmos’ nemzetiségéből legyen fejedelmök.

II. Mit közfáradalmaik által szerezhetnek, abban mindenkinek része legyen.

A koronázási eskü szövegét²⁶ sem tartotta be. V. Ferdinándot ugyanis, ha már lemondatták, nem Ferenc Józsefnek, hanem apjának, **Ferenc Károlynak kellett volna követnie** a trónon, és a változáshoz meg kellett volna szerezni a magyar országgyűlés egyetértését. 1850 és 1860 között a szárd és a porosz háborúk nyomán elveszítette vezető szerepét a német államok között, és le kellett mondania itáliai tartományairól is. Ezek a vereségek kényszerítették ki a Magyarországgal való kiegyezést, a központosított birodalmi kormányzat dualista rendszerré való átalakítását. Az 1867-es kiegyezés Magyarországgal az alkotmányosság elfogadása után mindvégig megtartotta a hadsereg feletti rendelkezés jogát, ő volt a hadsereg vezetője.

Végül pedig idézzük ide Ferenc József esküszövegét, amelyet a megkoronázásakor 1867. június 8-án a királlyá választásakor mondott a nép előtt:

„Mi I. Ferenc József, Isten kegyelméből, mint Magyarország és társországainak örökös és apostoli királya: esküszünk az élő Istenre, boldogságos szűz Máriára s az Istennek minden szenteire, hogy az Isten egyházait, Magyarország és társországai törvényhatóságait, s egyházi és világi mindenrendülakosait jogaikban, kiváltságaikban, szabadalmaikban, törvényeiben, régi jó és helybenhagyott szokásaiban megtartandjuk,

III. Miután szabad akaratukból választották Almost fejedelmöknek, sem ők sem fiaik soha a’ fejedelem’ tanácsából ki ne rekesztessenek, ’s az ország’ közigazgatásától meg ne fosztassanak.

IV. Ha utódaik közül valaki hűtlenné válnék a’ fejedelemi személyéhez, és visszavonást okozna a’ fejedelem ’s a’ több’ ágak között, annak mint bűnösnek vére ontassék ki, valamint az ő vérök kiontatik az eskü’ alkalmával, mellyet Álmosnak tesznek.

V. Ha valaki Álmos fejedelem’ és a’ többi főnökök’ utódai közül ezen esküvel erősített pontokat felbontani akarná, társadalmukból száműzetessék örökre.” In: Szalay László: Magyarország’ történet I. köt., Lipcse, 1852. p. 10.; és a Anonymi Belae regis notari i de gestis hungarorum-ban is.

mindenkinek igazságot szolgáltatunk; Magyarország és társországi jogait, alkotmányát, törvényes függetlenségét és területi épségét sértetlenül fentartandjuk; dicsőült II-ik András király törvényeit, (kivéve mindazonáltal azon törvények 31-ik cikkének záradékát, mely így kezdődik: „Quad si vero Nos” egészen azon szavakig: „in perpetuam facultatem”) megtartjuk. Magyarország, és társországi határait és ami ezen országokhoz bármijog és címen tartozik: elnemidegenítjük, meg nem csonkítjuk, sőt amennyire lehet, gyarapítjuk és kiterjesztjük s megteendjük mindazt, amit ezen országaink közjávára, dicsőségére és öregbítésére igazságosan megtehetünk. Isten Minket úgy segítjen s annak minden Szentjei!”

Camille Rousset: *„s szabadság ellen irányuló minden merénylet közül az a legbűnösebb, mely a történelem szabadságát fenyegeti”*

Összegzésül: A Bakk család is részt vett a Rákóczi-féle szabadságharcban, ezért fontosnak tartom, hogy a családom történelmi előzményeit is megismerjék. A családom II. Ferdinánddal szemben 4 éven keresztül harcolt Wallenstein törekvése ellen azért, hogy a magyarok kiirtását megakadályozza. Így is jelentős erőt képviselt a Bakk család a több mint ezer főt meghaladó primor családdal a Rákóczi szabadságharcban. „A Rákóczy Ferencz-féle mozgalomban részt vett, valamint székelyföldön mindenki, aki hazáját és a szabadságát szerette...” Rákóczi Ferenc már a szabadságharc kezdetén azért írt olyan imádságot, hogy azt ő utána mindenki elmondhassa a hazáért felekezeti különbség nélkül.

A magyarság szemében II. Rákóczi Ferenc fejedelem ma is tiszta lelkű és becsületes és igaz keresztényi vezetőként él tovább, mivel a szatmári békekötés után a felkínált közkegyelmet nem volt hajlandó elfogadni, és végig kitartott a magyar függetlenség ügye mellett. A szabadságharc bukása ellenére is megakadályozta az ország beolvadását a Habsburg

Birodalomba, és a rendi alkotmány, ha látszólagosan is, de fennmaradt.

CUM DEO!

Felhasznált irodalom

Aradi Éva – Bakk István – Gyárfás Ágnes: Múlt és jelen. A pateszi pecséthengerektől a Kárpát-medencei szkitákon át az indoszkitákig, Bakk Endre Kanonok Alapítvány, 2018.

Bakk Endre: Bak és Jancsó család története, Budapest, 1883.

Bánkúti Imre: Észrevételek II. Rákóczi Ferenc régi-új biográfiájához. In: Századok, 2005. 139. évf. 5. sz. 1285-1299. p.

Beke Margit: Rákóczi oltalomlevele a Prímási Levéltárban. In: Levéltári szemle, 1981. 31. évf. 1. sz. 155-156. p.

Benda Kálmán: Rákóczi és a Vatikán. Brenner apát küldetése XI. Kelemen pápához, 1707-1708. In: Történelmi Szemle, 1959. 2. évf. 1-2. sz. 8-24. p.

Benda Kálmán: II. Rákóczi Ferenc török politikájának első éve, 1702-1705. In: Történelmi Szemle, 1962. 5. évf. 2. sz. 189-209. p.

Bertényi Iván [et al.]: Királyok könyve, 5. kiad., Budapest: Offica Nova, 1995. p. 171.

Gebei Sándor: II. Rákóczi György szerepe a Rzeczpospolita felosztási kísérletében, 1656-1657. In: Századok, 2000. 134. évf. 4. sz. 801-848. p.

Heckenast Gusztáv: Magyarország és a Habsburg birodalom a 18. században. In: Rubicon, 1998. 9. évf. 4-5. sz. 20-25. p.

Hopp Lajos: Mikes-fordítások Rákóczi rodostói könyvtárából. In: Magyar könyvszemle, 1986. 4. sz. 283-294.

„...kedves hazám boldogulása munkáját kezébe adom...”: történészek a szatmári békéről: „árulás vagy reálpolitikai lépés”: a Szatmárnémetiben 2001. április 27-én megrendezett történészkonferencián elhangzott előadások szerkesztett változatai, szerk., Takács Péter, Nyíregyháza, 2003. 203. p.

Magyar kódex. Szultán és császár birodalmában 3. Magyarország művelődéstörténete 1526-1790. főszerk., Szentpéteri József. szerk. Stemler Gyula Budapest, 2000.

Magyarország története, 1. köt., 1686-1790. főszerk., Ember Győző, Heckenast Gusztáv, Budapest, 1989.

Márki Sándor: Magyar középkor, (Bibliotheca Vitae : Az élet könyvei), szerk., Élet íróiból alakult szerkesztőbizottság, Budapest, 1914. 293. p.

Márki Sándor: II. Rákóczi Ferenc 1676-1735, (Magyar történeti életrajzok), szerk., Dézsi Lajos, I-III. köt., Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1907.

Mészáros Kálmán: Egy fogolynévsor a Rákóczi-szabadságharcból, 1705. február 4. In: Hadtörténelmi közlemények, 2005. 118. évf. 3. sz. 811-834. p.

Mezey Barna: II. Rákóczi Ferenc rehabilitációja 1906-ban. In: Levéltári szemle, 1982. 32. évf. 2-3. sz. 423-433. p.

Müller Veronika: II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulója alkalmából készült reprodukció gyűjtemény. In: Levéltári szemle, 1976. 26. évf. 2-3. sz. 161-169. p.

Prokopp Gyula: Levelek II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának történetéhez. In: Levéltári szemle, 1977. 27. évf. 1. sz. 177-184. p.

„Rákóczi urunk... hadaival itten vagyunk”. szerk., Takács Péter. [Emlékkülés Szatmárnémeti 1999.]

Sashegyi Oszkár: Az állami könyvcenzúra állandósulása Magyarországon (1706-1725) In: Magyar Könyvszemle, 1969. 85. évf. 4. sz. 331-338. p.

Szalay László: Magyarország' történet I. köt., Lipcse, 1852.

Tonhaizer Tibor: A Rákóczi-szabadságharc valláspolitikai vonatkozásai. In: Történeti tanulmányok, 9. Debrecen, 2003.

Vörösmarty Géza: A Rákóczi-hamvak hazahozatala Törökországból. In: Honismeret, 1981. 9. évf. 5. sz. 12-18. p.

Zachar József: A Rákóczi-szabadságharc és Európa. Beszámoló a sárospataki nemzetközi tudományos konferenciáról. In: Történelmi Szemle, 1977. 1. sz. 146-154. p.

Szkíta aranykincs (Tibold László fotója)